

(Ciąg dalszy publikacji.)

Wkład Polski oraz Polaków do zwycięstwa sojuszników w drugiej wojnie światowej (1939 – 1945)

Wojsko konspiracyjne na terenie kraju.

“Burza”

Plany powszechnego powstania, wykonanie którego było głównym celem AK, ulegały się wielokrotnym zmianom. Pierwszy plan powstał jeszcze w czasie istnienia sowiecko – niemieckiego sojuszu, drugi, kiedy Związek Sowiecki został członkiem koalicji antyhitlerowskiej. Ostatni był opracowany w jesienią 1943, po tym, jak zostały zerwane przez Moskwę stosunki dyplomatyczne z Polską i kiedy było wiadomo, że na terytorium Polski pierwsza wkroczy Armia Czerwona. Zgodnie z tym planem powstanie otrzymało nazwę “Burza”. Przewidywał on, że w chwili przybliżenia się frontu wszystkie jednostki i struktury AK będą w pełnym pogotowiu bojowym, będą nosić nazwy przedwojennych jednostek Wojska Polskiego (dywizji i pułków), wzmożną akcją dywersyjną, a najpierw rozpoczną otwartą walkę z cofającymi się oddziałami niemieckimi, próbując nawiązać kontakt na poziomie taktycznym z Armią Czerwoną. W wyzwolonych miastach zalegalizuje się i obejmie władzę administracja Polskiego Państwa Podziemnego (obwodowe i okręgowe przedstawicielstwa), która jako gospodarz terenu, będzie spotykać wojska radzieckie. Akcja Burza rozpoczęła się 15 stycznia 1944 r. na Wołyniu, gdzie miejscowe oddziały przekształcone w Wołyńską Dywizję Piechoty AK, podjęły działalność przeciwko Niemcom. Jednak gdy w ciągu walk oddziały AK przekroczyły linię frontu, rozbroiło ich NKWD. Pomimo tych negatywnych zjawisk Dowództwo Główne AK postanowiło kontynuować akcję “Burza”. Kolejne zmobilizowane oddziały przystępowały do Akcji. Jej częścią była słynna Operacja Ostra Brama, w której oddziały AK od 7-15 lipca 1944r. razem z Armią Czerwoną brały udział w walce o Wilno. Po zdobyciu Wilna dowództwo radzieckie nakazało żołnierzom AK wyjść z miasta. Polski dowódca płk

Aleksander Krzyżanowski “Wilk” rozkazał przeprowadzić oddziały na skraj Puszczy Rudnickiej a sam udał się do kwatery dowódcy 3 Frontu Białoruskiego gen. Iwana Czerniachowskiego i uzyskał od niego oficierskie słowo honoru, że Armia Czerwona nie rozbroi oddziałów AK, a nawet dostarczy im broń bez żadnych warunków. Jednak już 16 lipca większość polskiego dowództwa została podstępnie aresztowana na kolejnym spotkaniu z gen. Czerniachowskim. Został także aresztowany delegat rządu na okręg wileński i pracownicy delegatury. Jednak AK kontynuowała akcję powstańczą i jej oddziały brały udział w wyzwoleniu kolejnych miast, takich jak np. Lwów razem z Armią Czerwoną, a często w samodzielnych atakach na niewielkie garnizony niemieckie. Na przykład w województwie lubelskim wojska AK samodzielnie wyzwoliły 7 miast i 11 razem z żołnierzami radzieckimi. “Burza” ogarnęła szerokie terytorium od Karpat do Wilna i do dolnego biegu Bugu, a w walkach brało udział około 120 tys. żołnierzy podziemnej armii.

30 czerwca 1944 r. Stalin wydał rozkaz o rozbrojeniu oddziałów AK, a ci przedstawiciele miejscowych władz Państwa Podziemnego, którzy zalegalizowali się i zaczęli spełniać swe obowiązki służbowe, zostali aresztowani. Przynajmniej 20-30 tys. żołnierzy i oficerów AK zostało zesłanych w głąb Związku Sowieckiego i większa część z nich zginęła i nigdy nie wróciła do ojczyzny.

Powstanie Warszawskie

Uwzględniając doświadczenia ze wschodu i obawy, że walki w Warszawie będą oznaczyć zburzenie miasta i straty ludności cywilnej, powstały wątpliwości, czy warto ją obejmować akcją “Burza”. Zwyciężyło przekonanie, że walka o Warszawę ma znaczenie nie tylko wojenne, lecz i polityczne; pomimo

tego brało się pod uwagę napięcie emocjonalne, które panowało wśród mieszkańców stolicy i wielką chęć żołnierzy AK walki z okupantem.

Ostatecznie rozkaz o początku powstania w Warszawie został wydany – przy uczestnictwie Delegata Rządu oraz przewodniczącego RJN – 31 lipca, kiedy czołowe oddziały Armii Czerwonej przybliżyły się na wschodnim brzegu Wisły do dzielnicy Warszawy - Pragi. Do akcji, która zaczęła się o godz. «W» (17.00), 1 sierpnia - pod dowództwem komendanta okręgu warszawskiego pułkownika Antoniego Chruściela (pseudonim “Monter”) – przystąpiło najpierw Ok. 23 tys. żołnierzy AK, z których tylko część była uzbrojona. Chociaż w ciągu pierwszych dni walk powstańcy zdobyli wiele ważnych obiektów strategicznych i z biegiem czasu liczba powstańców zwiększała się (ogólnie walczyło 34 tys. żołnierzy) – nie udało się im w pełni wypchnąć Niemców z centrum miasta, jak również opanować głównych szlaków komunikacyjnych i mostów na Wiśle. 16-tysięczny garnizon niemiecki był wzmocniony jednostkami dla walki przeciw partyzantom i 5 sierpnia Niemcy rozpoczęli kontratak przy pomocy czołgów, ciężkiej artylerii i lotnictwa.

W pierwszych z zajętych przez Niemców ponownie dzielnicach (np. Wola) dokonano masowych zabójstw mieszkańców. Atakujące kolumny niemieckie rozdzieliły Warszawę na “wyspy powstańcze”, między którymi utrzymywała się łączność przez przejścia w piwnicach oraz komunikacje podziemne (kanały). Na tym terenie władzę objęła polska administracja, wydawano gazety, działało polskie radio “Błyskawica” i służby miejskie. Przewidywano się, że walka będzie trwać kilka dni, to znaczy do przyjsia Armii Czerwonej, lecz 8 sierpnia Stalin, pomimo wezwań aliantów, w tym premiera rządu RP, który od

31 lipca przebywał z wizytą w Moskwie – wydał rozkaz o zaprzestaniu przez Armię Czerwoną działań w rejonie Warszawy. Stalin nawet nie dał zgody na lądowanie transportowych samolotów sojuszników na radzieckich lotniskach, co nie pozwoliło udzielić pomocy drogą lotniczą, ponieważ najbliższe bazy wojenne Anglii znajdowały się na południu Włoch i w Wielkiej Brytanii. Tylko w połowie września, kiedy powstanie upadało stał się możliwy zrzut pomocy, z którego powstańcy przechwycili tylko 70 ton.

Walka jednak trwała, wzrastała liczba ofiar wśród ludności cywilnej, brakowało żywności, leków i wody. Tej sytuacji nie zmieniło ani zajęcie Pragi przez Armię Czerwoną, ani nieudane próby Wojska Polskiego pod dowództwem gen. Berlinga zdobycia przyczółków w Warszawie.

2 października powstańcy kapitulowali. Zginęło około 150 tys. mieszkańców cywilnych, większa część miasta została zburzona, a później specjalne brygady niemieckie niszczyły wszystkie ocalałe gmachy, około 520 tys. mieszkańców zostało wygnanych z miasta, 17 tys. mieszkańców dostało się do niewoli.

Powstanie Warszawskie było wielką bitwą wojska polskiego w II wojnie światowej. Zginęło 10 tys. powstańców, 7 tys. zginęło bez wieści; znaczne straty ponieśli Niemcy – zginęło około 10 tys. żołnierzy niemieckich i ich sojusznicznych formacji np. rosyjskich gen. Własowa, około 6 tys. zginęło bez wieści, wojsko niemieckie straciło około 300 czołgów, armat i samochodów pancernych.

Powstanie nie osiągnęło ani wojennych, ani politycznych celów, lecz dla kolejnych pokoleń Polaków pozostało symbolem męstwa i stanowczości w walce za wolność i niepodległość Polski.

c.d.n.,

opracowanie **Kl. Ławrynowicz**